

RACIONALIZACIJA INTRODUKCIJE SORATA POVRĆA U HRVATSKOJ

Z. Matotan¹, J. Borošić², Krunoslava Čermak-Horbec³, Jasenka Lovoković⁴ i Vera Marušić⁵

¹ Podravka d.d. Koprivnica

² Agronomski fakultet Zagreb

³ Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva Zagreb

⁴ Povrtlarski centar Zagreb

⁵ PZ "Sveti Filip Jakov" Sv. Filip Jakov

SAŽETAK

Osamostaljenjem Republike Hrvatske i donošenjem Uredbe o prihvaćanju zakona i pozitivnih akata važećih u bivšoj Jugoslaviji NN 53/91 nastao je stanovit zastoj u uvođenju novih stranih sorata povrća u Hrvatsku.

Budući da ozbiljni oplemenjivačko selekcijski rad na povrću u Hrvatskoj gotovo ne postoji to je u prethodnom razdoblju imalo zasigurno određenih negativnih posljedica na razvoj cjelokupne povrćarske proizvodnje.

Dosadašnji sistem introdukcije po kojem je neophodno bilo provesti dvogodišnje egzaktno pokuse i statističku obradu dobivenih rezultata onemogućavao je uvođenje novih stranih sorata povrća i promet njihova sjemena u pravilu tri i više godina od vremena prijave pa je od osamostaljenja Hrvatske do 1995. godine po tom starom načinu introdukcije u pokusima ispitivano ukupno samo 8 novih sorata od kojih su samo dvije uvedene u sortnu listu.

Budući da su nove sorte povrća uvedene na sortnu listu agrarno razvijenih zemalja obavezno prošle ispitivanja različitosti, ujednačenosti i stabilnosti (Diversity, Uniformity and stability) te da su im potvrđena dobra agronomska svojstva, predložena je izmjena i dopuna Zakona o priznavanju novostvorenih, odobravanju uvođenja u proizvodnju stranih i zaštiti sorti poljoprivrednog i šumskog bilja koju je Vlada Republike Hrvatske prihvatila Uredbom od 16. 02. 1995. objavljenom u NN 12/95.

Promjenom Zakona nastojalo se maksimalno racionalizirati introdukciju, a istovremeno zaštititi kupce sjemena da uzgajaju sorte provjerene adaptabilnosti na naše agroekološke uvjete.

Prema prihvaćenoj metodologiji čitav postupak introdukcije skraćuje se na jednu vegetacijsku sezonu tijekom koje se u

proizvodnim uvjetima obavlja identifikacija nove sorte i utvrđuje njena prikladnost za uzgoj u našim agroekološkim uvjetima.

Predloženu su racionalizaciju introdukcije stranih sorata veoma dobro prihvatile strane oplemenjivačke i sjemenarske kompanije, tako da je za introdukciju 1995. godine, odmah po stupanju na snagu Uredbe, prijavljeno 73 sorte povrća. Od ukupno prijavljenih sorata za njih 69, za koje je sjeme i prijava stigla do vremena koje je omogućilo sjetvu u prihvatljivim rokovima, obavljena je identifikacija.

Za ukupno 62 sorte Potkomisija za povrće je obradila skupljene podatke i napravila uporedbu zapažanja u našim proizvodnim uvjetima s podacima prijavljivača i za njih 59 dala suglasnost za uvođenje na Sortnu listu Republike Hrvatske.

Novi racionalniji način introdukcije stranih sorata povrća pokazao se je izuzetno efikasnim za unapređenje cjelokupne hrvatske povrćarske proizvodnje.

Riječi natuknice: Povrće, priznavanje sorata.

UVOD

Osamostaljenjem Republike Hrvatske i donošenjem Uredbe o prihvaćanju zakona i pozitivnih akata važećih u bivšoj Jugoslaviji NN 53/91 nastao je stanovit zastoj u uvođenju novih stranih sorata povrća u Hrvatsku.

Budući da ozbiljni oplemenjivačko selekcijski rad na povrću u Hrvatskoj gotovo ne postoji to je u prethodnom razdoblju imalo zasigurno određenih negativnih posljedica na razvoj cjelokupne povrćarske proizvodnje.

Dosadašnji sistem introdukcije po kojem je neophodno bilo provesti dvogodišnje egzaktne pokuse i statističku obradu dobivenih rezultata onemogućavao je uvođenje novih stranih sorata povrća i promet njihova sjemena u pravilu tri i više godina od vremena prijave. Istovremeno način i uvjeti provođenja mikropokusa često puta nisu davali pravu sliku vrijednosti ispitivane sorte.

Uz navedeno i činjenicu da je većina stranih sjemenskih kompanija koje se bave oplemenjivanjem i sjemenarstvom povrtnih kultura imala svoja zastupništva za bivšu Jugoslaviju van Hrvatske bilo je razlogom njihove slabe zainteresiranosti za uvođenje novih sorata povrća u Hrvatsku.

Od osamostaljenja Hrvatske do 1995. godine po tom starom načinu introdukcije u pokusima je ispitivano ukupno samo 8 novih sorata i to 2 sorte rajčice, 2 sorte graha mahunara, 2 sorte krastavaca, 1 sorta graška i 1 sorta mrkve. Istovremeno na sortnu su listu od ispitivanih sorata uvedene samo jedna sorta graha mahunara i jedna sorta mrkve.

Shvaćajući navedenu problematiku i posljedice koje bi postojeći sistem introdukcije mogao imati na daljnji razvoj povrćarstva u Hrvatskoj i činjenicu da su nove sorte povrća uvedene na sortnu listu agrarno razvijenih zemalja

obavezno prošle ispitivanja različitosti, ujednačenosti i stabilnosti te da su im potvrđena dobra agronomska svojstva članovi potkomisije za povrće Sortne komisije Ministarstva poljoprivrede predložili su izmjenu i dopunu Zakona o priznavanju novostvorenih, odobravanju uvođenja u proizvodnju stranih i zaštiti sorti poljoprivrednog i šumskog bilja, a koji je V Republike Hrvatske prihvatila Uredbom od 16. 02. 1995. objavljenom u NN 12/95.

Promjenom Zakona nastojali smo maksimalno racionalizirati introdukciju, a istovremeno zaštititi korisnike sjemena da uzgajaju sorte provjerene adaptabilnosti na naše agroekološke uvjete.

Prema prihvaćenoj metodologiji čitav postupak introdukcije skraćuje se na jednu vegetacijsku sezonu tijekom koje se u proizvodnim uvjetima obavlja identifikacija nove sorte i utvrđuje njena prikladnost za uzgoj u našim agroekološkim uvjetima.

Prijava za introdukciju podnosi se na prijavnim obrascima koji se sastoje od općih i specifičnih podataka.

Od općih podataka od prijavljivača se traži dokumenat da je sorta za koju se zahtijeva registracija u Hrvatskoj već priznata u jednoj od država, zatim naziv vrste i sorte, vlasnik sorte i njen zastupnik u Hrvatskoj, područje i uvjeti za koje je namijenjena sorta, optimalno vrijeme sjetve (sadnje) i dospijevanja u određenim područjima i uvjetima proizvodnje u Hrvatskoj, preporučeni sklop te otpornost odnosno rezistentnost na ekonomski značajne bolesti i štetnike (obrazac u prilogu).

Tablica 1. Količina sjemena potrebna za introdukciju sorata povrća

Vrsta	Količina sjemena	Vrsta	Količina sjemena
Grašak (za preradu)	50 kg	Salata (naturalno sjeme)	10 g
Grašak (za vrtove)	2 kg	Salata (pilirano sjeme)	1000 kom
Grah mahunar (za preradu)	30 kg	Endivija	10 g
Grah mahunar (za vrtove)	1 kg	Radič	10 g
Grah zrnaš niski	30 kg	Špinat	1 kg
Krastavci (za preradu)	20 g	Blitva	1 kg
Krastavci (salatni)	40 g	Kupus	5 g
Rajčica (za preradu)	10 g	Kelj	5 g
Paprika	10 g	Brokula	5 g
Mrkva	500 g	Kelj pupčar	5 g
Cikla	2 kg	Korabica	5 g
Luk (za izravnu sjetvu)	200 g	Dinje	10 g
Luk srebrenac	20 g	Lubenice	20 g
Poriluk	20 g	Patlidžan	10 g

Od specifičnih podataka od prijavljivača se traži putem ponuđenih odgovora detaljna deskripcija prijavljene sorte na osnovu koje je moguće izvršiti njenu identifikaciju (primjer obrazaca za kupus u prilogu).

Za svaku sortu određene je količina sjemena koju mora osigurati prijavljivač i vrijeme do kada treba dostaviti popunjene obrasce i sjeme.

Količina sjemena je dostatna za sjetvu, odnosno sadnju u proizvodnim uvjetima na dvije lokacije, korištenjem za tu proizvodnju uobičajene mehanizacije.

Svaki od članova potkomisije za povrće zadužen je za organizaciju identifikacije određenih vrsta na određenom području. Tijekom vegetacije u jednake obrasce kakve su popunili prijavljivači, unose se specifične karakteristike te tražene izmjere odnosno analize. Izmjere se vrše na uzorku od 30 prosječnih biljaka, odnosno njenih plodova ili dijelova prema zahtjevima u obrascima.

Tablica 2. Rokovi za podnošenje zahtjeva za introdukciju sorata povrća i dostave sjemena

Vrsta proizvodnje	Rok
Salate za stakleničku proizvodnju	01.08.
Ostalo povrće za stakleničku proizvodnju	01.12.
Povrće za proljetnu sjetvu	01.01.
Povrće za ljetnu sjetvu	01.04.

Nakon provedene identifikacije potkomisija uspoređuje prikupljene podatke s podacima prijavljivača i ako nema značajnih odstupanja, a sorta se pokazala pogodnom za uzgoj u našim uvjetima, predlaže se njen upis u Sortnu listu.

Predloženu su racionalizaciju introdukcije stranih sorata veoma dobro prihvatile strane oplemenjivačke i sjemenarske tvrtke, tako da je za introdukciju 1995. godine, odmah po stupanju na snagu Uredbe, prijavljeno 73 sorte povrća. Od ukupno prijavljenih sorata za njih 69 za koje je sjeme i prijava stigla do vremena koje je omogućilo sjetvu u prihvatljivim rokovima obavljena je identifikacija.

Za ukupno 62 sorte potkomisija je napravila neophodnu potrebu zapažanja u našim proizvodnim uvjetima s podacima prijavljivača i za njih 57 dala suglasnost za uvođenje u Sortnu listu Republike Hrvatske, što je potvrđeno objavom u Narodnim Novinama br. 27 od 10. travnja 1996. godine. Popis novo introduciranih sorata povrća po novom jednogodišnjem sistemu introdukcije nalazi se u prilogu.

Z. Matotan i sur: Racionalizacija introdukcije sorata povrća u Hrvatskoj
 Siemenarstvo 13(96) 5-6 str. 417-422

Tablica 3. Popis novointrodiranih sorata povrća u Republici Hrvatskoj

R. br.	Vrsta	Sorta ili hibrid	Vlasnik sorte ili hibrida	Zemlja porijekla	Ovlašteni predstavnik za Hrvatsku
1.	Crveni luk	Valcatore	INTA	Argentina	Jost Sjeme - Istraživanja Križevci
2.	Poriluk	Ardea	Enza Zaden	Nizozemska	"Zeleni hit" d.o.o., Zagreb
3.	Celer korjenaš	Mentor	Royal Sluis	Nizozemska	Fermi d.d.o., Zagreb
4.	Cikla	Warrior F1	Harris Moran	S.A.D.	CPM, Zagreb
5.	Korabica	Bocal	Neza Zaden	Nizozemska	"Zeleni hit" d.o.o., Zagreb
6.	Cvjetača	Ardego	Enza Zaden	Nizozemska	"Zeleni hit" d.o.o., Zagreb
7.	Cvjetača	Nautilus	Harris Moran	S.A.D.	CPM, Zagreb
8.	Cvjetača	Fremont	Royal Sluis	Nizozemska	Fermi d.d.o., Zagreb
9.	Kupus	Heads Up	Harris Moran	S.A.D.	CPM, Zagreb
10.	Paprika	Delphin F1	Enza Zaden	Nizozemska	"Zeleni hit" d.o.o., Zagreb
11.	Paprika	Istra F1	Harris Moran	S.A.D.	CPM, Zagreb
12.	Paprika	Bianca	Enza Zaden	Nizozemska	"Zeleni hit" d.o.o., Zagreb
13.	Endivija	Maral	Royal Sluis	Nizozemska	Fermi d.d.o., Zagreb
14.	Endivija	Malan	Royal Sluis	Nizozemska	Fermi d.d.o., Zagreb
15.	Endivija	Nuance	Enza Zaden	Nizozemska	"Zeleni hit" d.o.o., Zagreb
16.	Endivija	Perfect	Enza Zaden	Nizozemska	"Zeleni hit" d.o.o., Zagreb
17.	Radič	Tržaški salatnik	Zorzi Sementi	Italija	"Tirena" d.o.o., Zagreb
18.	Lubenica	Paradise	Harris Moran	S.A.D.	CPM, Zagreb
19.	Lubenica	Sultan	Harris Moran	S.A.D.	CPM, Zagreb
20.	Lubenica	Crimset	Royal Sluis	Nizozemska	Fermi d.d.o., Zagreb
21.	Lubenica	Pannonia	royal Sluis	Nizozemska	Fermi d.d.o., Zagreb
22.	Krastavac	Harmonie	Rijk Zwan	Nizozemska	Rijk Zwaan, Trogir
23.	Krastavac	Opera	Rijk Zwan	Nizozemska	Rijk Zwaan, Trogir
24.	Krastavac	Motiva	Rijk Zwan	Nizozemska	Rijk Zwaan, Trogir
25.	Krastavac	Sequenza	Rijk Zwan	Nizozemska	Rijk Zwaan, Trogir
26.	Krastavac	Firmate	Rijk Zwan	Nizozemska	Rijk Zwaan, Trogir
27.	Krastavac	Jazzzer	Enza Zaden	Nizozemska	"Zeleni hit" d.o.o., Zagreb
28.	Krastavac	Marketmore	Zorzi Sementi	Italija	"Tirena" d.o.o., Zagreb
29.	Mrkva	Fannia	Enza Zaden	Nizozemska	"Zeleni hit" d.o.o., Zagreb
30.	Mrkva	Forto	Royal Sluis	Nizozemska	Fermi d.d.o., Zagreb
31.	Salata	Oresto	Royal Sluis	Nizozemska	Fermi d.d.o., Zagreb
32.	Salata	Crispino	Royal Sluis	Nizozemska	Fermi d.d.o., Zagreb
33.	Salata	Pia	Rijk Zwan	Nizozemska	Rijk Zwaan, Trogir
34.	Salata	Sprinter	Rijk Zwan	Nizozemska	Rijk Zwaan, Trogir
35.	Salata	Soraya	Rijk Zwan	Nizozemska	Rijk Zwaan, Trogir
36.	Salata	Libusa	Rijk Zwan	Nizozemska	Rijk Zwaan, Trogir
37.	Salata	Santis	Rijk Zwan	Nizozemska	Rijk Zwaan, Trogir
38.	Salata	Karif	Rijk Zwan	Nizozemska	Rijk Zwaan, Trogir
39.	Salata	Action	Enza Zaden	Nizozemska	"Zeleni hit" d.o.o., Zagreb
40.	Salata	Senaria	Enza Zaden	Nizozemska	"Zeleni hit" d.o.o., Zagreb
41.	Salata	Brogan	Enza Zaden	Nizozemska	"Zeleni hit" d.o.o., Zagreb
42.	Salata	Jaguar	Enza Zaden	Nizozemska	"Zeleni hit" d.o.o., Zagreb
43.	Salata	Kagranner d'estate	Zorzi Sementi	Italija	"Tirena" d.o.o., Zagreb
44.	Salata	Vanity	Enza Zaden	Nizozemska	"Zeleni hit" d.o.o., Zagreb
45.	Rajčica	Matra	Rijk Zwan	Nizozemska	Rijk Zwaan, Trogir
46.	Rajčica	Susso	Rijk Zwan	Nizozemska	Rijk Zwaan, Trogir
47.	Rajčica	Isidro	Rijk Zwan	Nizozemska	Rijk Zwaan, Trogir
48.	Rajčica	Fontana	Enza Zaden	Nizozemska	"Zeleni hit" d.o.o., Zagreb
49.	Rajčica	Profesional	Harris Moran	S.A.D.	CPM, Zagreb
50.	Rajčica	Pik Rite	Harris Moran	S.A.D.	CPM, Zagreb
51.	Peršin	Omega	Royal Sluis	Nizozemska	Fermi d.d.o., Zagreb
52.	Grah zmaš	Lingua di Fuoco	Zorzi Sementi	Italija	"Tirena" d.o.o., Zagreb
53.	Grah mahunar	Supermarconi	Zorzi Sementi	Italija	"Tirena" d.o.o., Zagreb
54.	Grah mahunar	Romano 26	Harris Moran	S.A.D.	CPM, Zagreb
55.	Rktkvica	Tarzan	Enza Zaden	Nizozemska	"Zeleni hit" d.o.o., Zagreb
56.	Patlidžan	Classic	Harris Moran	S.A.D.	CPM, Zagreb
57.	Patlidžan	Murena	Royal Sluis	Nizozemska	Fermi d.d.o., Zagreb

RATIONALIZATION OF VEGETABLE CULTIVARS INTRODUCTION IN CROATIA

SUMMARY

When The Republic of Croatia became independent and the Regulation was brought on the acceptance of Laws from former Yugoslavia (NN 53/91) there was a certain stagnation in the introduction of new foreign vegetable cultivars in Croatia.

Since there is hardly any serious breeding programme on vegetables in Croatia this certainly had negative effects on the development of vegetable production in general.

The system of introduction applied so far requiring two-year exact trials and statistical analyses of the results obtained prevented introduction of new foreign vegetable cultivars and the sale of their seed as a rule three or more years from the time they were submitted for acceptance, thus from 1991 to 1995 only 8 new cultivars were tested of which only two were included in the list of cultivars.

Since the new vegetable cultivars on the lists of agriculturally developed countries have unfailingly passes the tests of Distinctness, Uniformity and Stability and their positive good agronomic properties have been confirmed, a proposed change in the law on recognition of newly created cultivars, approval of their introduction into production, foreign cultivars and the protection of domestic cultivars of agricultural and woodland plants was accepted by the Government of the Republic of Croatia by their Act of Feb. 16, 1995 published in the NN 12/95.

The intention of the change in the Law was maximal rationalization of the introduction at the same time protecting seed buyers to grow only the cultivars tested for adaptability to our agroecological conditions.

According to the accepted methodology the whole process of introduction is reduced to one vegetation season when the new cultivar is identified in the production and its suitability for growth in our agroecological conditions is established.

The proposed rationalization of the introduction of foreign cultivars has been very well accepted by foreign breeding and seed companies, so in 1995 immediately after the new Act had been brought 73 vegetable cultivars were submitted for introduction. Out of this number 69 cultivars, whose seed and application were received by the time for sowing, were identified.

The Subcommittee for vegetables analysed the collected data and compared the observations in our production conditions with the producers data of 69 cultivars, of which 59 were approved to be included in the List of cultivars of the Republic of Croatia.

A new, more rational system of introducing foreign vegetable cultivars has proved very efficient in improvement of all Croatian vegetable production.

Adresa autora - Authors' address:

Z. Matotan
Podravka d.d. Koprivnica,

J. Borošić
Agronomski fakultet Zagreb

Krunoslava Čermak-Horbec
Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva Zagreb

Jasenka Lovorković
Povrtlarski centar Zagreb

Vera Marušić
PZ "Sveti Filip Jakov"
Sv. Filip Jakov

Primljeno - Received
16.10.1996.